

نکته‌های کاربردی پژوهشی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی

هادی هراتی

دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی

پاییز ۱۳۹۷



گلیم هر چه در آب بماند ...



مباحثی که به آن خواهیم پرداخت:

- ✗ انتخاب موضوع (اهمیت، نکته‌های قابل توجه، یافتن، تصمیم‌گیری، محدودکردن)
- ✗ پروپوزال
- ✗ انجام پژوهش
- ✗ پیشینه پژوهش
- ✗ اخلاق پژوهش
- ✗ نکات مهم در تدوین و ارسال مقاله به مجلات
- ✗ ...



انتخاب موضوع
پایان نامه

انتخاب موضوع (اهمیت):

1. یکی از مهم‌ترین مراحل پژوهش
2. یکی از سخت‌ترین مراحل پژوهش
3. آینده شغلی و حرفه‌ای
4. شهرت و اعتبار علمی (بخصوص در مقطع دکتری)
5. تولید مقاله‌های متنوع از پایان‌نامه یا رساله و توجه به این مسئله

انتخاب موضوع (اهمیت):

6. نقش مهم پایان نامه در تولید دانش

7. پر کردن خلاءهای پژوهشی

8. مطرح کردن و توسعه ایده‌های نو

9. افزایش پویایی در حرفه و جامعه



انتخاب موضوع (نکته‌های قابل توجه):

1. علاقه‌مندی به موضوع
2. توانایی انجام موضوع پژوهش
3. نو بودن موضوع
4. ارزشمند بودن موضوع (مطرح بودن در سطح ملی و جهانی)
5. کاربردی بودن (رفع یک مشکل) / امکان استفاده از نتایج آن

انتخاب موضوع (نکته‌های قابل توجه):

6. امکان اجرایی بودن
7. امکان ادامه پژوهش‌های بیشتر در همان زمینه
8. امکان چاپ چند مقاله در این زمینه
9. تدوین فهرستی از موضوعات (یادداشت موضوعات در هر زمان و مکان)
10. انجام پژوهش‌های بین رشته‌ای

انتخاب موضوع (نکته‌های قابل توجه):

11. امکان تعریف سؤالات و فرضیه‌های پژوهش / متغیرهای مشخص
12. انتخاب موضوعات مشابه در پایان‌نامه و رساله در مقاطع مختلف تحصیلی
13. بررسی سابقه تحقیق: آیا قبلاً کسی- در زمینه مورد نظر تحقیق انجام داده است یا خیر؟
14. تناسب موضوع انتخابی با فرهنگ و شرایط سیاسی کشور بخصوص در مورد پایان‌نامه‌های رشته‌هایی همچون ادبیات، علوم سیاسی، تاریخ و...



انتخاب موضوع (یافتن):

1. مطالعه اجمالی در زمینه‌های مورد علاقه
2. جستجو در اینترنت و برخی از پایگاه‌ها با عبارات‌های شبیه:
 - موضوعات پژوهشی Research Topics
 - اولویت‌های پژوهشی Research Priorities
 - مباحث پژوهشی Research Issues
 - پیشنهادهایی برای پژوهش‌های بیشتر Further Research

Information Retrieval **Research Topic**

Research Issues in Information Retrieval

Further Research in Information Retrieval

Research Priorities in Information Retrieval

انتخاب موضوع (یافتن):

3. جستجو در اینترنت و برخی از پایگاهها با کلیدواژههای مناسب
4. مطالعه و بررسی پیشنهادهای پژوهشی پایان نامهها و مقالهها
5. بررسی فهرست مندرجات مجلات علمی داخلی و خارجی بخصوص منابع هسته
6. بررسی محورهای پیشنهادی همایشهای ملی و بین المللی

انتخاب موضوع (یافتن):

7. توجه به اولویت‌های پژوهشی سازمان‌های مختلف حوزه تخصصی

8. توجه به موضوعات خاص سایر رشته‌ها و بکارگیری آن در حوزه

خود (مطالعات میان‌رشته‌ای)

9. کمک از اساتید از جمله اساتید راهنما و مشاور





انتخاب موضوع (تصمیم‌گیری):

1. تدوین فهرستی از موضوعات بر اساس مراحل قبل
2. بررسی تک تک موضوعات با دید منطقی
3. حذف موضوعات کم اهمیت
4. حذف موضوعاتی که انجام آن دشوار است
5. انتخاب دو یا سه موضوع مناسب

انتخاب موضوع (تصمیم‌گیری):

6. واقع بودن در انتخاب موضوع و عدم گرفتار شدن در دام کمال‌گرایی
7. بررسی هر یک از موضوعات انتخابی به لحاظ وجود منابع اطلاعاتی و وجود صاحب نظران در آن موضوع جهت راهنمایی، مشاوره و
8. مشورت با یک یا دو صاحب‌نظر درباره موضوع (استاد راهنما، مشاور و ...)
9. گرفتن تایید اولیه از استاد یا اساتید راهنما در مورد مناسب بودن موضوع

انتخاب موضوع (محدود کردن موضوع):

1. بر اساس موضوع
2. بر اساس جامعه مورد بررسی
3. بر اساس زمان
4. بر اساس مکان

انتخاب موضوع (محدود کردن موضوع):

5. بیان موضوع در قالب یک عبارت (عنوان مقاله)

6. مشورت با صاحب نظران در مورد موضوع محدود شده

7. تأیید موضوع نهایی پس از اصلاحات لازم

پروپوزال:

- اطلاعات کامل دانشجو و استادان راهنما و مشاور
- عنوان پژوهش: کوتاه اما روشن و کامل / سعی کنید از ذکر عبارتهایی مانند **بررسی**، **ارائه** و **ارزیابی** در ابتدای عنوان خودداری نمایید.
- معرفی موضوع (بیان مسئله)

پروپوزال (ادامه):

- ضرورت انجام پژوهش
- اهمیت بیان مسئله و ضرورت پژوهش (باید اعضا کمیته را توجیه کنید)
- ذکر نمونه‌های از پیشینه پژوهش
- روش یا روش‌های پژوهش
- ذکر منابع به صورت استاندارد

انجام پژوهش (بخش‌های پایان‌نامه):

- فصل اول: کلیات پژوهش (مقدمه، بیان مسئله، ضرورت انجام پژوهش، اهداف، سؤالات، فرضیه‌ها، متغیرها، تعارف مفهومی و عملیاتی، قلمرو مکانی و زمانی)
- فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش (مبانی نظری، جمع بندی مبانی نظری، مروری بر پیشینه پژوهش (داخلی، خارجی)، جمع بندی پیشینه پژوهش، مدل مفهومی پژوهش)
- فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش (روش پژوهش (پیمایشی، تحلیل محتوا، تاریخی، کردند تئوری و ...)، رویکرد پژوهش (کمی، کیفی، ترکیبی)، جامعه پژوهش و حجم نمونه، روش نمونه‌گیری (تصادفی ساده، نظام مند، تصادفی طبقه‌ای، خوشه‌ای، گوله‌برفی و ...)، روش و ابزار گردآوری داده‌ها (پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده، ...)، روایی و پایایی ابزار پژوهش، روش‌ها و ابزارهای تجزیه و تحلیل داده‌ها (نوع آمار توصیفی یا استنباطی یا هر دو، نرم‌افزار مورد استفاده)

انجام پژوهش (بخش‌های پایان‌نامه):

- فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها (مشخصات جمعیت‌شناختی جامعه پژوهش، نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها، تجزیه و تحلیل‌های توصیفی، تجزیه و تحلیل‌های استنباطی (پاسخ به سؤال‌ها، آزمون فرضیه‌ها)

- فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها (مرور کلی پژوهش، تحلیل یافته‌های پژوهش (سؤال‌ها و فرضیه‌ها، مقایسه یافته‌های پژوهش با پژوهش ذکر شده در بخش پیشینه‌ها، بیان علت احتمالی یافته‌های پژوهش: به نظر می‌رسد....)، دستاوردهای پژوهش، محدودیت‌های پژوهش، پیشنهاد‌های پژوهش (پیشنهاد‌های کاربردی، پیشنهاداتی برای پژوهش‌های آتی)

انجام پژوهش (بخش‌های پایان‌نامه):

- فهرست منابع (استفاده از شیوه‌های استاندارد از جمله APA ، شیکاگو، MLA با توجه به استاندارد محل تحصیل یا نشریه)
- پیوست‌ها (سؤالات مصاحبه، پرسشنامه، خروجی نرم‌افزارها)
- چکیده انگلیسی
- صفحه عنوان انگلیسی

پیشینه پژوهش (اهمیت):

- مشخص کردن ابعاد پژوهش برای پژوهشگر (ارائه یک تصویر کلی از وضعیت پژوهش)
- شناسایی پژوهشگران دیگر در این حوزه (افراد پیشرو و هسته)
- استفاده از پیشینه‌ها در هنگام بحث و مقایسه نتایج
- جلوگیری از بکارگیری روش‌های نامناسب در انجام پژوهش
- مشخص شدن خلاءهای پژوهشی و جلوگیری از تکرار

ملاحظات در خصوص پیشینه پژوهش:

1. شناسایی پایگاه‌های اطلاعاتی: مگ ایران، نور، SID، علم‌نت، گوگل اسکالر، وب‌آوساینس، اسکوپوس، پروکویست و...
2. انتخاب بهترین کلیدواژه‌ها
3. تدوین استراتژی جستجو
4. توجه فقط به منابع پژوهشی (مقاله، پایان‌نامه، طرح پژوهشی)
5. ارزیابی منابع بازیابی‌شده

ملاحظات در خصوص پیشینه پژوهش:

6. استفاده از پایگاه‌های استنادی
7. توجه به منابع جدید در پیشینه پژوهش علاوه بر منابع اولیه
8. درج پیشینه‌ها بر اساس **توالی تاریخی** (قدیم به جدید)
9. اطلاعات مربوط به پیشینه‌ها شامل: هدف، روش پژوهش، ابزار، جامعه موردبررسی، یافته‌ها

معیارهای اخلاق پژوهش:

○ **قدردانی از دیگران:** آیا به نقش همه کسانی که به شما کمک کرده‌اند اشاره کرده و قدردانی کرده‌اید؟

○ **رعایت ارزش‌های اخلاقی:** آیا در گردآوری داده‌ها اصول اخلاقی را مبنای کار قرار داده‌اید؟ (امانت‌داری در استفاده از منابع و دقت در استناددهی، عدم کپی‌برداری، عدم سرقت علمی زیرا: در آینده شما قضاوت خواهید شد و به کار شما ارجاع خواهند داد).

○ **انتقاد منصفانه:** آیا در انتقاد و از آثار دیگران کاملاً منصف و بی طرف بوده‌اید؟

معیارهای اخلاق پژوهش:

- **عدم سوگیری در گردآوری داده‌ها:** آیا در گردآوری و تحلیل داده‌ها سوگیری نداشته‌اید؟ (عدم داده‌سازی)
- **صداقت در گزارش نتایج:** آیا در گزارش تمام یافته‌های پژوهش کاملاً صادق و بی‌طرف بوده‌اید؟
- **عدم پیش‌داوری در تحقیق:** آیا نگران رد پیش‌فرض‌های خود نبوده‌اید و فقط به داده‌ها توجه داشته‌اید؟

معیارهای اخلاق پژوهش:

○ رعایت حریم خصوصی افراد: آیا اطلاعات محرمانه نمونه مورد پژوهش را
کاملاً محرمانه نگه داشته اید؟

○ احترام به جامعه پژوهش: آیا مطمئن هستید که پژوهش شما به آزردهی و
رنجش جامعه پژوهش منجر نشده است؟

معیارهای موثر در نمره پایان نامه:

- سطح علمی و کاربردی پایان نامه
- نحوه تجزیه و تحلیل، بحث و نتیجه گیری
- نحوه و میزان استفاده از منابع و مآخذ و به روز بودن آنها
- نحوه تنظیم و تدوین مطالب و حسن نگارش، نحوه بکارگیری جداول، منحنی ها و شکل ها
- نحوه ارائه پایان نامه و میزان توانایی دانشجو در پاسخ به سوالات در جلسه دفاعیه
- پذیرش نهایی مقاله استخراج شده از پایان نامه در مجلات ISI، علمی- پژوهشی و کنفرانس های بین المللی و یا ملی

نکات مهم در تدوین و ارسال مقاله به مجلات:

- مقاله از نظر موضوعی متناسب با آن مجله باشد.
- توجه به دستورالعمل مجله در نحوه تدوین مقاله
- همکاری گروهی در تدوین مقاله
- استفاده از منابع معتبر و جدید در تدوین مقاله
- پرهیز از شتابزدگی در ارسال مقاله تا زمان اطمینان از درستی آن

نکات مهم در تدوین و ارسال مقاله به مجلات:

- پرهیز از ارسال مقاله به طور همزمان برای چند مجله
- بررسی اعضای هیات تحریریه نشریه
- پیگیری دریافت مقاله توسط مجله
- توجه به نظرات داوران و اصلاح موارد تذکر داده شده
- بیان دلایل علمی در صورت عدم موافقت با برخی نظرات داوران



پرسید، بخوانید و بنویسید

پرسید، بخوانید و بنویسید

پرسید، بخوانید و بنویسید

تا همواره موفق باشید